

KÖNYVTÁRNOKOK GYŰLÉSE STRASSBURGBAN.

FEJÉRPATAKY LÁSZLÓTÓL.

A németországi filologusok és tanférfiak 1901. évi összejövetelüket október 1-én és a követő napokon Strassburgban tartották meg. Ez összejövetelek, melyekre a német tudományos világ legkiválóbb képviselőit küldi, rendkívül tanulságosak. A különböző osztályokban első rangú szakférfiak számolnak be a tudomány legújabb vívmányairól. A paedagogiának, filológiának, archaeológiának, a történettudományok új eredményeit közel száz vonzó előadás és ezek nyomán meginduló eszmecsere ismerteti. Egy-egy ily összejövetelről testes kötetek jelennek meg, melyeket értékes tartalmuk a legbecsesebb könyvek közé emel. E mellett e gyűlések előmozdítják a személyes érintkezést ; ismeretségeket kötünk szakférfiakkal, minek az általunk képviselt intézet látja hasznát ; megismertetjük állapotainkat olyanokkal, kik rólunk semmit sem tudnak, vagy kiknek eddig téves fogalmuk volt rólunk ; látunk, tapasztalunk, bíralunk, s a mit jónak itélünk, itthon értékesítjük.

Ez utóbbi szándék vezetett engem is, mikor a strassburgi összejövetel meghívásának engedve, a M. Nemzeti Múzeum képviselőjében Strassburgba utaztam.

A filologusok és tanférfiak 46-ik gyűlésének ezúttal harmadikban egy könyvtári osztálya is volt. Én természetesen ennek voltam tagja. Ez az osztály nem volt a legnépesebb ; mert az összejövetelen résztvevő félezernél jóval több tag közül mindössze 22 jegyezte nevét a könyvtári osztály listájába. Ezek közül is sok egyetlen egy ülésen sem vett részt. Oka e látszólagos résztvétlenségnek az a körülmény, hogy pár évvel ezelőtt Németországban a könyvtárnokoknak külön egyesülete alakult meg (Verein deutscher Bibliothekare), mely azóta két ízben különböző helye-

ken tartott összejövetelt. Ez egyesület sokat elvont a filologusok könyvtári osztályától, úgy hogy kétséges, lesz-e a jövőendő összejöveteleknek könyvtári csoportja.

A 22 könyvtárnok közt a következő városok és könyvtárak voltak képviselve: Göttingen (Dziatzko), Strassburg (J. Euting, O. Meyer, L. Müller, S. Landauer, F. Mentz, H. Bloch, Prof. Hahn), Berlin (F. Ascherson), Stuttgart (Steiff), Lipcse (A. Götze, O. Günther), Frankfurt (A. Freiman), Mainz (W. Velke), Karlsruhe (E. Ettliger), Wolfenbüttel (Milchsack), Hamburg (A. Möller), Giessen (R. Fritzsche), Gera (Klussmann). A felsorolt németországi könyvtárakon kívül képviselve volt a bécsi udv. könyvtár (R. F. Arnold), a gráci egyetemi könyvtár (F. Eichler) és a M. Nemz. Múzeum Széchenyi orsz. könyvtára, melyet én képviseltem.

Az elnöki széklet október 1-én a göttingai könyvtár nagyhírű igazgatója és az ottani egyetem tanára, *Dziatzko* rövid beszéddel foglalta el. Megnyitó beszédjében — igen helyesen — utalt arra, hogy mennyire szükséges az, hogy a könyvtárnok a tudománnyal lépést tartson, ne legyen egyoldalú, ne lássa legfőbb czélját a könyvtári kezelés tökéletesítésében, hanem legyen tudományos készütségű. Ezért részéről kívánatosnak jelzi, hogy a filologusok összejöveteleivel kapcsolatban maradjon meg a jövőre is a könyvtári osztály; mert az izolálás és elzárkózottság nincs sem a könyvtárak, sem a könyvtárnokok érdekében.

Az elnöki megnyitó után megkezdődött a felolvasások és előadások hosszú sorozata, mely úgy volt beosztva, hogy az érdeklődők az összejövetel együttes ülésein tartott felolvasásokat is végighallgathatták.

A felolvasások sorát *Fritzsche* giesseni könyvtárnok nyitotta meg, arról a témáról értekezvén, hogy a könyvtár szempontjából mi tekintendő irodalmilag értékesnek és mily természetű anyag utasítható vissza, vagy esetleg selejtezhető ki. *Fritzsche* természetesen egy tudományos és első sorban egy közép nagyságú egyetemi könyvtár szempontjából beszélt nagyon érdekesen és tanulságosan; de fejtegetései nem alkalmazhatók oly nemzeti gyűjtőkönyvtárra, a minő a M. Nemzeti Múzeumé, mely hivatva van a magyar irodalomnak irodalmilag teljesen értéktelen termékeit, sőt a nem irodalmi jellegű sajtótermékeket is a maga teljességében összegyűjteni és megőrizni. A felolvasás nyomán kifejlődött

eszmecserében Dziațko követésre ajánlotta a göttingai könyvtárnak azt az eljárását, hogy a könyvek borítékait, melyeken gyakran nem érdektelen irodalmi hirdetések olvashatók, nem dobják el, hanem hozzákötetik a műhöz ; ezzel csekély fáradsággal sokra nézve érdekes irodalmi anyagot őriznek meg. Ezt az eljárást a M. Nemzeti Múzeum könyvtára már évtizedek óta követi.

A második felolvasó *Milchsack*, a wonlfenbütteli könyvtár őre volt. A felolvasás tárgya igen subtilis ; vizsgálta ugyanis a középkori kódexírók eljárását a lapszélek és írás-columnák arányainak beosztásánál és általában azt a hatást, melyet a kéziratok beosztása az első nyomtatványok kiállítására gyakorolt. Ez a hatás különben igen természetes és hosszabb bizonyításra nem szorul.

Az ülések második napján *Dziațko* tartott rövid előadást a göttingai könyvtárról a westfáliai királyság idejében. Előadásában érdekes részlet, hogy a könyvtár reál-katalogusát 1756 táján kezdték elkészíteni ; 1820 táján abból már 20 kötet volt meg, és jelenleg még a munka kétötöd része van hátra. Nagy érdekű volt dr. *Freimann* értekezése a héber incunabulumokról, melyekben első rangú szaktekintély. Zsidó nyelvű incunabulum 1500-ig mintegy 100 ismeretes, ezek között 21 unikum. Kizárólag olasz- és spanyolországi nyomdába készültek, még pedig jobbra németországi eredetű könyvnyomtatók által.

A harmadik napon a gráci *Eichler* tartott felolvasást egy nagyszabású tervről, mely a németországi könyvtár-ügy történetét, Nagy Károly idejétől kezdve, a reá vonatkozó források kiadásával megvilágítaná. Az óriásinak tervezett kútfő-kiadás terve azonban még oly kezdetleges stádiumban van, hogy megvitatás tárgya sem lehet. Az utolsó előadás a drezdai *Haebler*-é, a spanyolországi incunabulumok legkiválóbb ismerőjéé volt, kinek értekezését a szerző távollétében a könyvtári osztály alelnöke, O. Mayer olvasta föl. A spanyolországi könyvtári és könyvészeti viszonyokat ismertette, melyeknek siralmas állapotáról megdöbbendő képet nyújtott.

A tanácskozás október 3-án azzal a biztosítással ért véget, hogy két esztendő múlva, 1903-ban ismét találkozunk Halléban, hová a német filologusok és tanférfiak gyülekezetét Suchier, a hallei egyetem e. i. rektora meghívta.

A könyvtári osztály legtanulságosabb délutánja az október

2-iki volt, mikorra a strassburgi hírneves könyvtár megtekintése volt kitűzve. A megtekintést *Marckwald* könyvtárnok előadása vezette be, ki a strassburgi könyvtárak multját ismertette röviden, az 1535-ben létezett első nyilvános könyvtártól kezdve; majd részletesen foglalkozott az egyetemi könyvtár történetével, különösen annak 1870-ben történt leégésétől kezdve a mai állapotok ismertetéséig. Alig 30 év lefolyása alatt a német birodalom nagy, de szellemileg gyümölcsöző áldozatokkal oly könyvtárat teremtett a csaknem teljesen elpusztult helyébe, mely ma közel 800,000 kötetet foglal magában s melynek használata oly nagy mérvű, hogy az utolsó adatok szerint benne egy év alatt 30,727 egyén fordult meg, kik 69,000 művet használtak.

Bármily áldozatokkal készült is az új könyvtár és bármily díszes annak épülete: nem lehet tagadni, hogy a belső berendezés, eltekintve a hivatalos helyiségektől, nem a legsikerültebb. Az olvasóterem köröskörül két emeletnyi magas könyvállványokkal van bebútorozva. Az emeletek járdái oly szélesek és tömörök, hogy e miatt az állványokon, kivált a sarkokban nagy a sötétség. Ez a hibája a magazin-rendszerben épült könyvtermeknek is. Felső világítás van ugyan, de ez csak a legfelső emeletet teszi világossá, a tömör vas-járdák merőben elfogják a világosságot az alsó emeletektől; a nagy oldalablakok a vaskonstrukciójú emeletekkel és könyvtartókkal annyira el vannak takarva, hogy oldalról is kevés világosság szűrődik át az állványok közé.

A mily hibás az építkezés, oly tökéletes és mintaszerű a belső kezelés, az adminisztráció. A szorosán vett kezelés (számlák, könyvárúsokkal való érintkezés, köteles példányok Elzász-Lotharingiából, növedéknaplók vezetése, könyvkölcsönzési ügyek, hivatalos levelezés) teljesen el van különítve, személyileg és helyileg, a könyvtári szakszerű munkásságtól. A szaktiszviselők (főkönyvtárnokok és könyvtárnokok) mindegyike alatt egy vagy több könyvtári szak van; ennek anyagáról az ő felügyelete alatt készül a reál-katalogus, ő gondoskodik a hiányok pótlásáról, ő a véleményadó a szakmájába vágó termékek beszerzésénél. Hozzá fordul felvilágosításért a kutató és ő a szobájában lévő szak-katalogus nyomán rögtön képes felvilágosítást adni. A szak-katalogus czédulái után készül a rövidített címeket tartalmazó nagy czédula-katalogus, a melynek gépies munkájára nem paza-

rolják a könyvtárban alkalmazott szakférfiak erejét, hanem kiadják a városba másolni, megállapított olesó áron. A könyvtári adminisztráció sokat tanulhat a strassburgi könyvtártól.

A magazin-rendszer tökéletes formájára is van Strassburgnak egy követésre méltó mintája a tartományi levéltár új épületében. A könyvtárnál észlelhető hibákat itt gondosan elkerülték. A hivatalos helyiségek, dolgozó-szobák, lakások épülete a levéltárától egészen külön áll, a levéltárral emeletes folyosó által összekötve. A 8—10 emeletet képező levéltári állványok szellősek, világosak, mi könnyen volt elérhető az által, hogy az épületnek mind a négy oldala, az összekötő folyosó kivételével, szabadon áll, az emeleteket elválasztó padozat pedig áttört, a világosságot és levegőt átterszti. A vasállványok nem nehézkesek; terjeszkedésre módot nyújtanak; a polczok helyzete — egészen új rendszer alkalmazása következtében — könnyen változtatható. Az oklevél-anyag elhelyezésére szolgáló szekrények igen czélszerűek, könnyen kezelhetők. Ideális könyvtárnak volna nevezhető az, mely a strassburgi levéltár épületének rendszerében a strassburgi könyvtár anyagát, belső adminisztrációját és szellemét mutathatná föl.